

İzmir'de gastroenterolojinin kuruluşu ve gelişimi

Prof. Dr. Hanefi ÇAVUŞOĞLU

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Bilim Dalı, İzmir

İzmir'de ilk Gastroenteroloji kliniği 1960 yılında kurulmuştur. Daha önce yurt dışına giderek gastroenteroloji alanında çalışmış olan Prof. Dr. Zafer Paykoç, Prof. Dr. Hamdi Aktan, Prof. Dr. Tevfik Üser ve Prof. Dr. Namık Kemal Menteş Ankara'da buluşmuşlar ve modern Gastroenteroloji'nin kurulması için ilk adımı atmışlardır. Prof. Dr. Tevfik Üser kısa bir süre sonra aktif görevden ayrılmış ve 1960 yılının sonundan itibaren bu gruba Prof. Dr. Erçüment Palabıykoğlu katılmıştır.

Modern Türk Gastroenterolojisinin kurulması ve gelişmesinde son derece önemli roller yüklenmiş olan ilk aktörlerin aşırı derecede becerikli, yetenekli ve atak olmaları nedeniyle Ankara alan olarak dar gelmiş, bu nedenle aralarından birisi, Prof. Dr. Namık Kemal Menteş kendine başka bir yer aramış ve İzmir'i kendine mesken seçmiştir.

Prof. Dr. Namık Kemal Menteş 1960 yılında İzmir'e gelmiş ve İzmir Devlet Hastanesi bünyesinde sağlık ve sosyal yardım bakanlığına (SSYB) bağlı bir Gastroenteroloji Kliniği kurmuştur. Bu klinik Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kliniğinin çekirdeğini oluşturmuştur. Nitekim 1961 yılında aynı yerde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kliniği kurularak, 1973 yılında Bornova'da inşa edilen üniversite hastanesi kampüsüne taşınmaya dek burada gelişmiş ve ürünlerini vermiştir.

1960 yılı sonuna dek birisi Ankara'da Gülhane Tıp Akademisinde, diğeri Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde ve üçüncüsü İzmir'de Devlet Hastanesinde olmak üzere üç Gastroenteroloji Kliniği kurulmuştur.

Gerek İzmir Devlet Hastanesinde SSYB'na bağlı Gastroenteroloji Kliniğinin, gerekse Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kliniğinin kurulması ve gelişmesinin kolay olmayacağını bilincinde olan Prof. Dr. Namık Kemal Menteş bu mücadelede başarılı olabilmek için iki noktaya büyük özen göstermiştir. O günkü koşullarda diğeri iç hastalıkları uzmanı öğretim üyelerinden farklı olarak pür Gastroenteroloji ile uğraşmış ve başlangıçtan itibaren hem önemli bir gereksinimi gidermek, hem de bu savaşında silah olarak kullanılabileceği Gastroenteroloji kitaplarını yazmaya başlamıştır.

1960'dan önce tüm Türkiye'de olduğu gibi İzmir Devlet Hastanesinde de son derece tutucu bir tıp uygulaması vardı. Hastaların tanı ve sağaltımlarında ağırsif girişimler hiç akla bile gelmemekte, buna teşebbüs edenler şiddetle tenkit ve hatta kapalı bir şekilde tehdit edilirdi. Bu ortam ve koşullarda gastroenteroloji kliniğinin kuruluşu ile birlikte birden bire rektal tuşe, rijit sigmoidoskopi

sigmoidoskopi, rijit özofagoskopi ile özofagoskopi, semifleksibl gastroskopi ile gastroskopi, menghini iğnesi ile karaciğer biyopsisi yapılmaya, akalazyalı hastalar pnömatik dilatatörle dilate edilmeye, özofagustan ve mideden yabancı cisimler çıkartılmaya başlanmıştır.

22.02.1961 tarihinde İzmir Devlet Hastanesi Gastroenteroloji Kliniğinin Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. İç hastalıkları kliniği ile işbirliği ve bilimsel bağlantısı SSYB'na kabul edilmiş, bu şekilde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde Gastroenteroloji Kliniği kurulmuştur. Bu klinikte yetişen Gastroenteroloji uzmanları daha sonra İzmir'de SSK Tepecik Hastanesinde gastroenteroloji kliniğinin (Ekim 1971) ve Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kliniklerini 1972 yılında Bornova'da inşaatı tamamlanan üniversite hastanesine taşınmaları ile İzmir Devlet Hastanesinde önce kapatılan, daha sonra açılmasına karar verilen gastroenteroloji kliniğinin açılmasında görev almışlardır.

1967 yılında ilk kez gastroenteroloji doçentliği titrini alan üç kişiden biri, Dr. Avni Aktuğ Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi gastroenteroloji kliniğinin ilk asistanlarından. Aynı titri alan diğeri iki öğretim üyesi Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi gastroenteroloji kliniğinden Dr. Özden Uzunaliimoğlu ve Dr. Nihat Sipahi'dir.

Gastroenteroloji kliniğinin gelişmesi ve daha güvenceli bir statüye kavuşması için Prof. Dr. Namık Kemal Menteş'in kitap yazmaya büyük özen ve gayret gösterdiğini belirtmiştim. Kitap yazmanın güçlüğü dışında o günkü primitif matbaa koşullarında kitap bastırmanın ne denli zor olduğunu bugünkü neshin tahayyül etmesi olanaksızdır.

Prof. Dr. Namık Kemal Menteş'in Yazmış Olduğu Kitaplar:

1. Sistematik Gastroenteroloji, Cilt I. Özofagus hastalıkları Ege Üniversitesi Matbaası 1964, İzmir (403 sayfa).
2. Sistematik Gastroenteroloji, Cilt III. Proktosigmoidoskopi ile Tanınan Kolon Hastalıkları. Ege Üniversitesi Matbaası, 1964, İzmir (341 Sayfa).
3. Sistematik Gastroenteroloji, Cilt II, 1. Kitap. Mide ve Hastalıkları. Ege Üniversitesi Matbaası, 1967, İzmir (623 Sayfa).
4. Sistematik Gastroenteroloji, Cilt II, 2. Kitap. Peptik Ülser. Ege Üniversitesi Matbaası, 1967, İzmir (833 Sayfa).
5. Klinik gastroenteroloji. Ege Üniversitesi Matbaası, 1975, İzmir (455 Sayfa).
6. Klinik Gastroenteroloji. Cilt I. Ege Üniversitesi Matbaası, 1982, İzmir (481 Sayfa).

Tablo 1. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Materyeli (1983 Yılı)

	Gastro	İç. Hast.	Gastro/İç Hast (%)
Poliklinik	18675	41942	44.5
Yatan hasta	2541	3426	73.8
Yatak sayısı	120	163	73.6
Hekim sayısı	10	50	20
1 Hekime düşen yıllık pol. sayısı	1867.5	838.8	222.6
1 Hekime düşen yıllık yatan hasta sayısı	231.1	68.5	369.4

7. Klinik Gastroenteroloji Cilt II. Ege Üniversitesi Matbaası, 1982, İzmir (1182 Sayfa).

8. Leon Schiff'in karaciğer hastalıkları 3. baskısından Türkçeye çeviri. Ege Üniversitesi Matbaası, 1973, İzmir (2 Kitap Toplam 1340 sayfa).

9. A. Herold Harper'in Fizyolojik Kimyaya Bakış Kitabının 14. Baskısından Türkçeye Çeviri. Doç. Dr. Gülriz Menteş ile birlikte. Ege Üniversitesi Matbaası, 1976, İzmir (749 Sayfa).

10. Harper'in Biyokimyaya Bakışı Kitabının 19. Baskısından Türkçeye Çeviri. (1. Kısım). Doç. Dr. Gülriz Menteş ile birlikte Ege Üniversitesi Matbaası, 1976, İzmir (442 Sayfa).

11. Harper'in Biyokimyaya Bakışı Kitabının 19. Baskısından Türkçeye Çeviri. (2. Kısım) Prof. Dr. Gülriz Menteş ile birlikte Ege Üniversitesi Matbaası, 1986, İzmir (450 Sayfa).

12. Cecil'in Türkçeye Çeviri Editörlüğü.

İlk çalışmalar ürününü vermiş ve 22.02.1969 tarihinde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Kliniği kürsü statüsüne kavuşmuştur. YÖK yasasının çıkışına dek süregelen bu yönetim statüsü ile Gastroenteroloji bugünkünden çok daha iyi durumdaydı.

Kuruluşundan 1973 yılına dek İzmir Devlet Hastanesinde Sağlık Hizmeti veren gastroenteroloji kliniğinin 24 sabit hasta yatağı vardı. Buna ek olarak gastroenteroloji ile ilgili tüm acil olgularını Devlet Hastanesi iç hastalıkları servislerinde izlemekteydi.

Tıp Fakültesi Hastanesinin plan ve proje evresinde gastroenteroloji kliniğinin henüz klinik ve kürsü statüsü bulunmadığından hastanede yeri de yoktu. Bu nedenle 1973 yılında Bornova'daki kampüse taşınıldığında gastroenteroloji kliniği kısa bir süre ortada kalmıştır. Hastanenin yakınındaki eski tek katlı bir bina klinik durumuna getirilmiş ve gastroenteroloji kliniği varlığını bir süre burada sürdürmüştür. Bu tarihte başlayan yeni bina inşaatı kısa sürede tamamlanarak Aralık 1976 tarihinde hizmete açılmıştır. Kısa sürede ana binaya yapılan eklenti ile Gastroenteroloji Kliniği bugünkü anatomik yapısına ulaşmış ve 120 yatak kapasiteli küçük bir hastane durumuna gelmiştir. Bu merkezde amaçlarına uygun şekilde: Genel Biyokimya, Sitoloji ve Parazitoloji Laboratuvarlarına ek olarak üst sindirim sistemi endoskopi Laboratuvarı, alt sindirim sistemi endoskopi laboratuvarı, laparoskopi laboratuvarı ile mide sekresyon ve motilite laboratuvarları dizayn edilerek yapılmıştır. Gastroenteroloji Kliniği bünyesinde röntgen laboratuvarlarının bulunması için özel çaba har-

Tablo 2. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Materyeli (1983 Yılı)

	Gastro	İç. Hast.	Gastro/İç Hast (%)
Hekim sayısı	15	60	25
Yatak sayısı	112	128	87
Poliklinik sayısı	16046	43285	37
Yatan Hasta	2424	1759	127

canmıştır. Bunun yararları her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Bugün bu laboratuvarlarda PTK, ERCP gibi tanı yöntemleri ile terapötik eridoskopi uygulamaları bağımsızlığın rahatlığı içinde daha verimli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlara ek olarak özel araştırma laboratuvarları yapılmıştır.

EGE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİNDE TIP EĞİTİMİNDE GASTROENTEROLOJİ KLİNİĞİ

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde, Gastroenteroloji Kliniğinin 22.02.1969 tarihinde kürsü statüsüne kavuşması ile Tıp öğrencileri ayrı gastroenteroloji stajı yapmaya başlamışlardır. Üç haftalık bu staj döneminde 5. sınıf tıp öğrencilerine 30-40 saat teorik gastroenteroloji dersi verilmekte ve geri kalan sürede pratik yaptırılmaktadır. Bu tür bir uygulama Tıp Öğrencilerine tüm gastroenterolojiyi yoğun şekilde bir arada görme olanağını sağlamaktadır.

YÖK yasası ile Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kliniğinin gastrointestinal sistem hastalıklarının iç hastalıkları içindeki payının %40-50 olduğu bilinir. EGE'de gastroenteroloji Kliniği kuruluşundan başlayarak olanaklarının çok kısıtlı ve hekim sayısının (Asistandan öğretim üyesine dek) sınırlı olmasına karşın kendisine düşen görevi fazlasıyla yapmıştır. Kuruluşunun ilk yıllarında olduğu gibi daha sonraki yıllarda ve bugün gastroenteroloji kliniği eşit olarak kabul edilen diğer bilim dalları ile kıyaslanamayacak kadar daha çok sağlık hizmeti üretmektedir (Tablo 1 ve 2). Kürsü statüsünün kaldırılmış olmasına karşın Tıp Eğitiminde ayrı staj olma özelliği devam etmiştir. 1976 yılında yatak sayısının 120'ye ulaşması ile öğrencilerin daha rahat ve verimli pratik yapma olanağı doğmuştur.

SAĞLIK HİZMETİNDE EGE TIP FAKÜLTESİ GASTROENTEROLOJİ KLİNİĞİ

Gastrointestinal sistem hastalıklarının iç hastalıkları içindeki payının %40-50 olduğu bilinir. Ege'de gastroenteroloji kliniği kuruluşundan itibaren olanaklarının çok kısıtlı ve hekim (asistandan öğretim üyesine dek) sayısının sınırlı olmasına karşın kendisine düşen görevi fazlasıyla yerine getirmiştir. Kuruluşunun ilk yıllarında olduğu gibi daha sonraki yıllarda ve bugün gastroenteroloji kliniği, eşit sayılan diğer bilim dalları ile kıyaslanamayacak kadar daha çok sağlık hizmeti üretmektedir (Tablo 1 ve 2).

NEDEN AZ SAYIDA HEKİMLE DAHA ÇOK HİZMET?

1976 yılından beri 120 yatak kapasitesine sahip gastroenteroloji kliniğinde yeterli miktarda iç hastalıkları rotasyon asistanı ve gastroenteroloji yan dal ihtisas asistanının bulunmamasının değişik nedenleri vardır. İç hastalıkları, asistanların bilim dallarındaki rotasyon sürelerinin bilim dallarının kapsam ve çaplarına göre düzenleyecek yerde toplam süreyi bilim dallarının sayısına bölerek saptamaktır.

Gastroenteroloji yan dal ihtisası yapanlara gelince; birçok nedenle bunların sayısı sürekli, olması gerekenin altında kalmıştır.

1. Yeterli sayıda 2547 sayılı uzman kadrosu verilmemiştir.
2. Zorunlu hizmetler ve askerlik gastroenteroloji yan dal

ihtisası yapmak isteyen hekimleri uzun süre bu isteklerinden alakoymuştur. Tüm olumsuz koşullara karşın, birçok fakültede olduğu gibi İzmir'de de gastroenteroloji gelişmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinin kuruluşunda ve bu fakültede gastroenteroloji kliniğinin kurulması ve gelişmesinde Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Kliniğinde yetişmiş olan Prof. Dr. Sadun Koşay ve Halen aynı klinikte Profesör olarak görev yapmakta olan Dr. İlkay Şimşek görev almışlardır. Daha sonra bu klinik kadrolarına değerli yeni öğretim üyeleri katarak başarılı bir kardeş klinik durumuna gelmiştir.

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi gastroenteroloji kliniğinde halen 7 kadrolu öğretim üyesi, 2 kadrosuz doçent, 4 uzman ve 4 yan dal ihtisası yapan asistan vardır.